

Безперервна освіта як один з пріоритетних методів післядипломного навчання: перспективи і проблеми впровадження у сімейній медицині

Л.В. Глушко, Х.С. Симчич, С.В. Федоров, В.Т. Рудник, І.В. Козлова, Т.Ю. Гавриш,
Н.З. Позур, Т.І. Маковецька, А.В. Симчич

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

У статті підкреслено пріоритетність безперервної освіти (БО) у професійному розвитку і сучасній підготовці сімейного лікаря. Зазначені актуальні питання БО як стратегічного та перспективного напрямку розвитку післядипломної освіти. Акцентовано увагу на вплив безперервної освіти на професійний розвиток лікаря з позицій Всесвітньої федерації медичної освіти. Також окреслено розвиток післядипломної освіти згідно концепції розвитку вищої медичної освіти України та Національної доктрини. Висвітлено основні тенденції навчання в Європі та Україні, ключові напрямки розвитку, перспективи та проблеми професійної освіти для сімейних лікарів. Зазначено характерні ознаки безперервної освіти, основні засоби та шляхи реалізації в рамках післядипломної освіти. Акцентовано увагу медичної спільноти на проблематику безперервної освіти в Україні. Проаналізовано існуючу систему підготовки сімейного лікаря на кафедрі терапії і сімейної медицини післядипломної освіти та етапи організаційного підходу до навчання сімейних лікарів Прикарпаття. Визначено шляхи подолання проблем і наближення безперервної освіти до світових стандартів.

Зроблено висновки, що знання, отримані протягом безперервної післядипломної освіти та лікарської діяльності, а також підвищення мотивації до постійного оновлення і здобуття практичних навичок, отриманих з досвідом, стануть фундаментом успішної роботи сімейного лікаря та вирішальним чинником розвитку сімейної медицини у цілому. На шляху до вдосконалення системи післядипломної професійної освіти в Україні та кафедри терапії і сімейної медицини є ще багато невирішених питань, тому є обов'язковим постійний пошук нових прогресивних методів підвищення професійної кваліфікації сімейних лікарів із залученням найновіших методів навчання та передових технологій з урахуванням особливостей системи охорони здоров'я в державі загалом і на Прикарпатті зокрема в період її реформування.

Ключові слова: безперервна освіта, сімейна медицина, післядипломне навчання.

В умовах лавиноподібного формування інформаційного суспільства настає «епоха знань» і створюється модель освіти, роботи і самого життя «заснованих на знанні» (knowledge-based society), що супроводжується процесом безперервної освіти (БО) [4]. Безперервна освіта – це комплекс державних, приватних і суспільних освітніх установ, що забезпечують організаційну і змістовну єдність та подальший взаємозв'язок усіх ланок освіти, задовольняючи прагнення людини до самоосвіти і розвитку протягом всього життя. В основі побудови системи безперервної, професійної освіти є постійне оновлення отриманої освіти, здобуття нових навичок і вмінь, необхідних для успішної та ефективної професійної діяльності. При цьому різноманіття і безпе-

рервність розглядається не тільки як перспективна тенденція, але і як умова досягнення нової якості освіти [5].

Характерними ознаками, що визначають БО як чинник розвитку особистості, є стадійність та цілісність процесу, часові та просторові параметри взаємодії лікаря з різними джерелами інформації, особистісний параметр БО. З позиції системного підходу цей процес являє собою матрицю, яка складається з усіх можливих елементів системи у серії взаємних комунікацій [10].

Основні засоби БО: короткотривалі курси, семінари, лекції, довготермінові програми (спеціалізації, стажування, з можливістю їхнього здійснення закордоном), модульні програми, дистанційне навчання, літні школи, наукові семінари, майстер-класи.

Безперервне навчання є однією з основ стратегічного розвитку післядипломної освіти сімейного лікаря [2, 4], що реалізується шляхом оптимізації системи підготовки, перепідготовки працівників, підвищення їхньої кваліфікації, модернізації системи ПО на основі державних стандартів [6].

Всесвітня федерація медичної освіти (WFME) наголошує на пріоритетності БО як професійного обов'язку лікаря, а також як умову для підвищення якості медичної допомоги. У стандартах WFME зазначається, що БО повинна бути спрямована на збільшення значущості як клінічного, так і теоретичного досвіду лікаря, навчання організаційним навичкам, розвиток навичок спілкування, проведення досліджень та адміністративної роботи, освоєння положень медичної етики [9].

З метою постійного розвитку вищої медичної освіти на засадах євроінтеграції та її реформування відповідно до потреб медичної галузі була схвалена Концепція розвитку вищої медичної освіти в Україні (2007) та Національна доктрина розвитку освіти, що визначають розвиток системи БО як навчання протягом усього життя [1, 4, 6].

В Україні накопичено значний досвід навчання протягом усього життя, проте нові перспективи відкриваються саме в умовах європейського освітнього простору [8].

Визначальним документом, що формує стратегію Європейського Союзу в області БО, є Меморандум Комісії Європейського Союзу від 30 жовтня 2000 року, в якому затверджено шість ключових напрямів розвитку БО:

- 1) нові базові знання і навички для всіх;
- 2) збільшення інвестицій в розвиток людських ресурсів;
- 3) інноваційні методики навчання і вивчення;
- 4) нова система оцінювання отриманої освіти;
- 5) розвиток наставництва і консультування;
- 6) наближення освіти до місця проживання [4].

Післядипломна освіта як система навчання та розвитку фахівців з вищою освітою:

– спрямована на приведення професійного рівня у відповідність до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних та виробничих потреб;

– на удосконалення наукового та загальнокультурного потенціалу особистості, яка реалізується у діяльності спеціалізованих навчальних закладів та засобами самоосвіти;

– керується державними стандартами щодо фаху певних рівнів кваліфікації відповідно вимог суспільно-економічного та науково-технічного прогресу [4].

Професія лікаря – це безперервний, самовідданий процес постійного розвитку та вдосконалення, адже підвищення рівня знань і практичних навичок становлять основу професійної діяльності лікаря будь-якої спеціальності. Отримання вищої медичної освіти – лише перший крок на цьому шляху довжиною в життя. Наче маленька піщинка, з якої згодом утворюється перлина, базові знання рік за роком покриваються «шарами перламутру» – безцінним досвідом мистецтва лікування.

Успішна практична діяльність сучасного сімейного лікаря значною мірою залежить від рівня його професійної освіти. Темпи розвитку медичної науки стимулюють рухатися у ногу з часом, прикладаючи максимум зусиль для досягнення високого рівня професіоналізму, досконалого володіння сучасними методиками лікування [2].

Проблематику БО в реаліях Української моделі системи охорони здоров'я можна верифікувати за соціально-освітнім та індивідуально-професійними аспектами, а саме: низький рівень професійної мобільності, низька інформаційна культура, відсутність доступу до нових інформаційних джерел, небажання здобувати нові знання через відсутність матеріальних і моральних стимулів. Необхідність втілення інновацій та усунення проблем БО у процесі післядипломного навчання роблять дану тематику достатньо актуальною на сьогодні [8].

БО повинна і може поліпшувати якість медичної допомоги та активізувати професійне зростання кожного фахівця. Застосовуючи індивідуальний підхід, що базується на доказовій основі, лікарі використовують безперервне навчання, яке у свою чергу дозволяє клініцисту підтримувати свою практику відповідно до нових стандартів [3].

Мета дослідження: визначити основні акценти, перспективи і проблеми безперервної післядипломної освіти сімейних лікарів на кафедрі терапії і сімейної медицини післядипломної освіти ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет».

У дослідженні використовували інформаційно-аналітичний та системний підхід.

Сьогодні в освітній системі України також всебічно розробляється й апробується ідея БО. Значна увага приділяється підвищенню професійної майстерності сімейних лікарів у системі післядипломної освіти [4].

Беззаперечно, якість роботи системи охорони здоров'я є насамперед відображенням рівня кваліфікації сімейних лікарів, як основи первинної ланки надання медичної допомоги. Основним завданням системи безперервного професійного розвитку сімейних лікарів є збереження знань та навичок, а також їхнє постійне вдосконалення відповідно до сучасних потреб.

Післядипломне медичне навчання – найважливіша передумова якісної системи БО сімейних лікарів. Система їхньої підготовки складається з двох частин: післядипломної освіти та безперервної освіти, головним гаслом яких є: «Від освіти на все життя до освіти через усе життя». БО лікарів здійснюється протягом їхнього професійного життя як шляхом підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти, на циклах тематичного вдосконалення, спеціалізації, інформації та стажування, передатестаційної підготовки, так і самоосвіти [2].

У той самий час інтеграція України у світовий освітній

простір вимагає постійного пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, модернізації змісту освіти й організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього професійного шляху медичного працівника.

Головним для кафедри терапії і сімейної медицини післядипломної освіти ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» є вирішення наступних проблем:

– недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитаю особистості;

– постійна потреба у впровадженні в навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Вагомим проблемним чинником розвитку є відсутність мотивації до самовдосконалення сімейних лікарів; низький рівень володіння навичками роботи з комп'ютером лікарями загальної практики, повільне здійснення інформатизації робочого місця в амбулаторно-поліклінічних закладах (особливо в сільській місцевості).

Модернізація і розвиток кафедри та навчальних програм повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучкого реагування на всі процеси, що відбуваються у світі й в Україні. Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямоване на забезпечення економічного зростання країни та вирішення соціальних проблем суспільства, необхідних для подальшого навчання та розвитку особистості [4].

Велику увагу на кафедрі приділяють реалізації пріоритетних напрямів її розвитку, подолання наявних проблем, вирішенню перспективних завдань сталого розвитку, серед яких:

– застосування нової, удосконалення чинної законодавчої та нормативно-правової бази;

– оновлення цілей і змісту навчання на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку;

– впровадження ефективної системи формування сімейного лікаря на засадах загальнолюдських цінностей.

Пріоритетним напрямком є підготовка молоді до свідомого вибору професії; забезпечення системного підвищення якості навчання на інноваційній основі, підвищення інформаційної та правової підготовки сімейного лікаря; створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу [7].

Велику увагу кафедра приділяє самовдосконаленню та підвищенню кваліфікації науково-педагогічних працівників, сприяє науковій діяльності за активної підтримки адміністрації університету; розширенню та удосконаленню існуючої матеріально-технічної бази сімейної медицини Прикарпаття шляхом безперервнодіючих засобів, забезпеченню умов для сучасного розвитку удосконалення освіти; розробленню цілісної системи подальшого супроводу сімейного лікаря у кар'єрному рості на засадах «навчання протягом життя».

На базі кафедри терапії і сімейної медицини післядипломної освіти ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» здійснюється як первинне післядипломне навчання – спеціалізація (інтернатура) з фаху «Загальна практика–сімейна медицина», так і перепідготовка кадрів, підвищення кваліфікації (цикли тематичного вдосконалення, інформації та стажування, передатестаційної підготовки), що забезпечуються відповідними освітньо-професійними програмами на основі базової або повної вищої медичної освіти.

Існуюча система підготовки лікарів сімейної медицини Прикарпаття має свої традиції, потужний кадровий потенціал, достатню матеріальну базу та плідні професійні сто-

сунки із закладами практичної охорони здоров'я. Позитивною рисою організації безперервного професійного розвитку є навчання фахівців за єдиними національними навчальними планами та програмами. Для більш якісної підготовки та професійного удосконалення сімейних лікарів кафедра проводить навчання у тренінгових центрах, навчально-практичному центрі здоров'я, клінічному відділенні загальної практики–сімейної медицини на базі поліклінічних закладів, у клінічних амбулаторіях та спеціалізованих відділеннях міських та обласних лікувальних закладів.

На кафедрі запроваджено державні освітні стандарти, вдосконалено організацію всіх структур, виано практичне керівництво для лікарів загальної практики–сімейної медицини. Безперервно здійснюється підготовка інтернів до складання ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок 3. Загальна лікарська підготовка» [7].

Основні завдання кафедри на сьогодні: забезпечити високоякісну підготовку сімейних лікарів, їхню адаптацію до нововведень, зумовлених реформуванням галузі охорони здоров'я та реалізації соціальних пріоритетів держави. Адже від рівня первинної підготовки сімейних лікарів та кваліфікаційної підготовки шляхом безперервної освіти залежить якість надання медичної допомоги населенню країни

Непрерывное образование как один из приоритетных методов последипломного обучения: перспективы и проблемы внедрения в семейную медицину

Л.В. Глушко, К.С. Симчич, С.В. Федоров, В.Т. Рудник, И.В. Козлова, Т.Ю. Гавриш, Н.З. Позур, Т.И. Маковецкая, А.В. Симчич

В статье подчеркивается приоритетность непрерывного образования в профессиональном развитии и современной подготовке семейного врача. Указаны актуальные вопросы непрерывного образования как стратегического и перспективного направления развития последипломного образования. Акцентировано внимание на влияние непрерывного образования на профессиональное развитие врача с позиций Всемирной федерации медицинского образования. Также определены развитие последипломного образования согласно концепции развития высшего медицинского образования Украины и Национальной доктрины. Показаны основные тенденции обучения в Европе и Украине, ключевые направления развития, перспективы и проблемы профессионального образования для семейных врачей. Указаны характерные признаки непрерывного образования, основные средства и пути реализации в рамках последипломного образования. Акцентировано внимание медицинского сообщества на проблематику непрерывного образования в Украине. Проанализирована существующая система подготовки семейного врача на кафедре терапии и семейной медицины последипломного образования и этапы организационного подхода к обучению семейных врачей Прикарпатья.

Определены пути преодоления проблем и приближение непрерывного образования к мировым стандартам. Сделаны выводы, что знания, полученные путем непрерывного последипломного образования и врачебной деятельности, а также повышение мотивации к постоянному обновлению и получения практических навыков, полученных с опытом, станут фундаментом успешной работы семейного врача и решающим фактором развития семейной медицины в целом. На пути к совершенствованию системы последипломного профессионального образования в Украине и на кафедре терапии и семейной медицины есть еще много нерешенных вопросов, поэтому обязательным есть постоянный поиск новых прогрессивных методов повышения профессиональной квалификации семейных врачей с привлечением новейших методов обучения и передовых технологий с учетом особенностей системы здравоохранения в государстве в целом и на Прикарпатье в частности в период реформирования.

Ключевые слова: непрерывное образование, семейная медицина, последипломное обучение.

на її наступних етапах: стаціонарному лікуванні, реабілітації, відновлення здоров'я та медичного забезпечення належного рівня якості життя пацієнта.

На кафедрі постійно вносяться корективи у програму підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників і сімейних лікарів для максимально повного наближення їх до міжнародних стандартів освіти.

ВИСНОВКИ

1. Знання, отримані протягом безперервної післядипломної освіти та лікарської діяльності, а також підвищення мотивації до постійного оновлення і здобуття практичних навичок, отриманих з досвідом, стануть фундаментом успішної роботи сімейного лікаря та вирішальним чинником розвитку сімейної медицини в цілому.

2. На шляху до вдосконалення системи післядипломної професійної освіти в Україні та кафедри терапії і сімейної медицини є ще багато не вирішених питань, тому обов'язковим є постійний пошук нових прогресивних методів підвищення професійної кваліфікації сімейних лікарів із залученням найновіших методів навчання та передових технологій з урахуванням особливостей системи охорони здоров'я в державі загалом і на Прикарпатті зокрема у період її реформування.

Continuing education as one of the priority methods of postgraduate study: prospects and problems of implementation in the family medicine

L.V. Hlushko, Kh.S. Symchych, S.V. Fedorov, V.T. Rudnyk, I.V. Kozlova, T.Yu. Havrysh, N.Z. Pozur, T.I. Makovetska, A.V. Symchych

The article emphasizes the priority of continuing education in a family doctor's professional development and training. Current issues of continuing education as a strategic and prospective direction in postgraduate education development are indicated. The attention is paid to the impact of continuing education on doctor's professional development in terms of World Federation of Medical Education. The development of postgraduate education according to the concept of higher medical education in Ukraine and the National Doctrine is also determined. The basic trends of study in Europe and Ukraine, major development directions, prospects and problems of professional education for family doctors are presented. Characteristic features of continuing education, major means and ways of implementation within postgraduate education are indicated. The attention of the medical community is drawn to the issues of continuing education in Ukraine. The existing system of family doctor's training at the Department of Therapy and Family Medicine of Postgraduate Education as well as stages of organizational approach to the study of family doctors in the Carpathian region is analyzed.

Ways to overcome the problems and the approach of continuing education to international standards are determined. It has been concluded that knowledge gained during continuous postgraduate education and medical practice as well as increase in motivation for continuous renewal and mastering practical skills obtained with experience will be the foundation of successful family doctor's practice and decisive factor in the development of family medicine in general. There are many unsolved issues on the way to improve the system of postgraduate professional education in Ukraine and the Department of Therapy and Family Medicine. Therefore, permanent search for new advanced methods of family doctors' professional development with the involvement of the latest teaching methods and advanced technologies taking into account healthcare system features in the country in general and in the Carpathian region in particular in the period of its reforming is necessary.

Key words: continuing education, family medicine, postgraduate education.

Сведения об авторах

Глушко Любомир Владимирович – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: therapia_fpo_if@mail.ru

Симчич Кристина Степановна – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: simkhrimestep@ukr.net

Федоров Сергей Валериевич – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: therapia_fpo_if@mail.ru

Рудник Виктория Тарасовна – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: therapia_fpo_if@mail.ru

Козлова Ирена Валериевна – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: therapia_fpo_if@mail.ru

Гавриш Тарас Юрьевич – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: therapia_fpo_if@mail.ru

Позур Наталия Зиновьевна – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: therapia_fpo_if@mail.ru

Маковецкая Татьяна Ивановна – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: therapia_fpo_if@mail.ru

Симчич Антон Владимирович – Кафедра терапии и семейной медицины последипломного образования ГВНУ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», 76000, г. Ивано-Франковск, ул. Матейки, 22.
E-mail: simantool@ukr.net

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бухальська С. Компетентісний підхід. Теоретичний аналіз ключових дефініцій вищої медичної освіти / С. Бухальська // *Нова пед. думка*. – 2009. – № 2. – С. 84–87.
2. Вороненко Ю.В. Дистанційне навчання в режимі on-line: нові можливості для професійного розвитку, нові перспективи [Електронний Ресурс] / Ю.В. Вороненко, І.С. Зозуля // *Укр.мед.часопис*. – № 3, V–VI. – 2011. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/13283/>
3. Господарський І.Я. Система безперервної післядипломної медичної освіти у Польщі / І.Я. Господарський, Н.В. Харченко, А.Р. Вайда // *Медична освіта*. – 2015. – № 4. – С. 9–14.
4. Козловська Г.В. Безперервна освіта в Європі та Україні: соціологічний аналіз / Г.В. Козловська // *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: збірник наукових праць*. – Випуск 7. – 2008. – С. 13–20.
5. Кудрявцева С.П. Міжнародна інформація / С.П. Кудрявцева, В.В. Колос – К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.
6. Мандрика О.І. Безперервна освіта педагогічного колективу за системою індивідуальних траєкторій педагогів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.usoz.ua/el_gurnal/pages/vyp8
7. Рациональный подход до викладання інтернатури за спеціальністю «Загальна практика-сімейна медицина» в амбулаторно-поліклінічних умовах / Л.В. Глушко, Х.С. Симчич, Т.Ю. Гавриш [та ін.] // *Сімейна медицина*. – 2015. – № 4. – С. 17–19.
8. Рижак М.М. Безперервна освіта як один із пріоритетів болонського процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://masters.kubg.edu.ua/index.php/gi/article/view/207/216#.V_4GufTwmA
9. Тенденції інтеграції систем підготовки та атестації медичних кадрів у світі та Україні / Ю.В. Вороненко, Ю.П. Вдовиченко, О.К. Толстанов [та ін.] // *Медична освіта*. – 2015. – № 2. – С. 41–45.
10. Топчий Т.В. Безперервна освіта як системне середовище формування особистості / Т.В. Топчий // *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. – 2014. – № 3. – С. 222–228.

Стаття постуила в редакцію 22.04.17